

BODA ZOLTÁN*

Az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítási eljárás és a személyiségi jogsértés miatt indult polgári per konkurálása

I. Problémafelvetés

A felperest 2014. március 24-én őrizetbe vették, azóta fogvatartásban van. Korábbi közlekedési balesete miatt implantátumot helyeztek el az egyik combcsontjában, amelyet egy számára előjegyzett időpontban műtéti úton kellett volna eltávolítani. A kereseti kérelemben foglaltak szerint a műtétre a nem került sor, annak ellenére, hogy a felperes – állítása szerint – az alapul fekvő per minden alperesénél (büntetés-végrehajtási intézménynél) jelezte a műtét szükségességét. A felperes ennek megfelelően az I. rendű alperessel szemben sérelemdíjat, a II. és III. rendű alperessel szemben személyiségi jogi igényt érvényesít egészséghez való joga megsértése miatt.¹

Az eset számos kérdést felvet a büntetés-végrehajtási intézményekben a fogva tartás ideje alatt jogsérelmet szenvedő személyek jogérvényesítési lehetőségei tekintetében. Jelen tanulmány célja ezen, alkotmánybíróági kontroll által is vizsgált példán keresztül az igénybevehető fórumrendszerek áttekintése, és egymással való kapcsolatuk elemző bemutatása.

II. Jogintézményi alapok

Kiindulópontként szükségesnek tartom a későbbi – köztük polgári jogi – következtetések megértése szempontjából is röviden ismertetni a fogvatartottnak az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti jogérvényesítése lehetőségeit, illetve annak mechanizmusát.

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) 10. § (1) bekezdése szerint az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott büntetés-végrehajtási ügyben vagy a fogvatartással összefüggésben kérelmet terjeszthet elő és a kérelemről hozott döntéssel szemben panaszt nyújthat be, továbbá e törvény szerinti egyéb jogorvoslati jog illeti meg.

* bírósági titkár, Debreceni Törvényszék

¹ E tényállás megismerhető: 3254/2019. (X. 30.) AB határozat [3].

Ha e törvény a jogorvoslatot lehetővé teszi, arról az elítéltet és az egyéb jogcímen fogvatartottat a döntés meghozatalakor tájékoztatni kell.²

A Bv. tv. 10. §-ához fűzött kommentár szerint a fogvatartott személyéhez, illetve a fogvatartásához köthető bármilyen ügyben kérelmet terjeszthet elő. A későbbi károk, hátrányok elhárításához tehát ez az első hatékony lépés.³ A kérelem elbírálása döntés formájában jelenik meg, amely ellen panasz benyújtására nyílik lehetőség, ha azt a fogvatartott nem fogadja el. A panasz a legáltalánosabb jogorvoslati forma, amely gyorsan érvényesíthető és jellemzően az alapdöntést hozó szerv hatáskörébe tartozik. A panaszon túlmenően azonban a Bv. tv. alapján egyéb jogorvoslatokra is sor kerülhet, ezek a bírósági felülvizsgálati kérelem és a fellebbezés.⁴

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény és ehhez kapcsolódóan más törvények módosításáról szóló 2016. évi CX. törvény (a továbbiakban: Mód. tv.) rendelkezéseivel vezette be a jogalkotó 2017. január 1. napjával a magyar jogrendbe az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítás, valamint ahhoz kapcsolódó panasz jogintézményét. Az ezzel kapcsolatos rendelkezések főként a Bv. tv. 10/A-10/B., 70/A-70/B., 144/B. §-aiban, valamint a 436. § (10)-(12) bekezdésében kerültek elhelyezésre.⁵

A jogalkotó ezzel az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB) Varga és mások kontra Magyarország⁶ pilot judgment eljárásban⁷ hozott marasztaló ítéletére kívánt reagálni, megteremtve a fogvatartottak számára az Emberi Jogok Európai Egyezménye (továbbiakban: EJEE) 13. cikkének megfelelő hatékony jogorvoslati lehetőséget.⁸ Az EJEB ugyanis 2015. március 10-i ítéletében a magyar joggyakorlat megvizsgálását követően arra a megállapításra jutott, hogy a Magyarországon az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett Római Szerződésben biztosított alapvető jogok közül a 3.

² A 10. §-ban ezen felül további, a jogérvényesítéshez kapcsolódó „fórumrendszerek” kerülnek szabályozásra, amelyek jellemzője, hogy a fogvatartott közvetlenül is megkeresheti az érintett szervezeteket a kérelmével vagy panaszával. A Bv. tv. ennek megfelelően taxatív felsorolást ad, amelynek egyes elemei: a törvényességi felügyeleti feladatot ellátó ügyész; az alapvető jogok biztosa; az ombudsman nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak a teljesítésére felhatalmazott munkatársa; a törvénnyel kihirdetett nemzetközi egyezményben elismert nemzetközi jogvédő szervezetek.

³ PALLO JÓZSEF: *I. fejezet*. In: Juhász Zsuzsanna (szerk.): *Kommentár a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvényhez*. Wolters Kluwer. Budapest, 2020. 10. §-hoz fűzött magyarázat.

⁴ Kúria által készített emlékeztető az Új Ptk. Jogegységi Csoportok 2018. október 5-ei üléséről, 6. p. (a továbbiakban: KÚRIA 2018.) (https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/konz_testulet/emlekezteto_2018_10_05.pdf) (2021-01-07). Pallo szerint fellebbezés benyújtására alapvetően a büntetés-végrehajtási bíró által hozott határozatokkal szemben van lehetőség. Ezen túlmenően (nyomozási szakban) a nyomozási bírónak vagy (bírói szakban) a törvényszék másodfokú tanácsának címzett fellebbezéssel támadható még a letartóztatottnak a sajtó útján történő nyilatkozattételre irányuló kérelme elutasítása. A felülvizsgálati kérelem ezzel ellentétben jóval szélesebb spektrumon teszi lehetővé a célzott jogorvoslatot. PALLO 2020. 10. §-hoz fűzött magyarázat.

⁵ KÚRIA 2018, 6. p. Elemzésükhöz lásd NAGY ANITA: *A kártalanítási eljárás*. Miskolci Jogi Szemle, 2019/2. Különszám. 2. kötet. 227–231. pp.

⁶ Varga és mások kontra Magyarország, EJEB, 2015. március 10-i ítélet (ügyszámok: 14097/12, 45135/12, 73712/12, 34001/13, 44055/13 és 64586/13).

⁷ A pilot judgment-eljárásról lásd bővebben: SZEMESI SÁNDOR: *Az emberi jogok európai örékének új fegyvere: a pilot judgment eljárás a strasbourgi bíróság gyakorlatában*. Jog-állam-politika, 2013/4. 47–63. pp.

⁸ Az ítélet ismertetésére lásd JUHÁSZ ANDREA ERIKA: *Varga és mások kontra Magyarország – az EJEB döntése*. Jogászvilág, 2015. április 17.; JUHÁSZ ANDREA ERIKA: *A kínzás, az embertelen, a megalázó bánásmód tilalma a fogvatartottakkal szemben*. Doktori értekezés. SZTE-ÁJTK Doktori Iskola, Szeged, 2016. 175. p.

cikkben meghatározott kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmát sértő fogvatartási körülmények miatt a fogvatartottaknak nem áll rendelkezésére sem hatékony preventív, sem hatékony reparatív jellegű jogorvoslat, ezért fogadta be a közvetlenül hozzá forduló fogvatartottak kérelmeit. Az EJEB ítéletének 47. pontjában kifejtette: a jogorvoslat hatékonysága akkor állapítható meg, ha képes a jogsértést vagy annak folytatását megakadályozni, vagy megfelelő kártérítést tud nyújtani a már megvalósult jogsértésekért. Ehhez mérten sem a fogvatartottak által igénybe vehető panaszt, sem az őket fogvatartó büntetés-végrehajtási intézet elleni, személyiségi jogsértés miatt előterjesztett nem vagyoni kártérítés iránti pereket nem tartotta hatékonnak.⁹ Leszögezte, „az Állam kötelezettsége, hogy a büntetés-végrehajtási rendszerét az anyagi vagy logisztikai nehézségek ellenére is olyan módon szervezze meg, hogy az biztosítsa a fogvatartottak emberi méltósághoz való jogának érvényesülését”. Emiatt előírta a Magyar Állam számára olyan „megfelelő” intézkedések bevezetését, amelyekkel az Egyezmény 3. cikkének megsértése esetére alkalmazandó preventív és kártérítési jogorvoslatok rendelkezésre állnak.¹⁰ Rámutatott arra is, hogy „e cél elérése érdekében az Állam módosíthat már meglévő jogorvoslati lehetőségeket, vagy újakat is bevezethet”.¹¹

Az EJEB éppen azért döntött a pilot judgement eljárás mellett, mert annak lényege, hogy az EJEE-ben foglalt jogok védelme érdekében a diszfunkciókat a lehető leggyorsabban és leghatékonyabb módon oldják meg nemzeti szinten. Az eljárást az akkor mintegy 450, az EJEB előtt első vizsgálatra váró Magyarország elleni érdemi kérelem indikálta, melyekben elsődleges sérelemként a nem megfelelő fogvatartási körülményeket jelölték meg. Mindezek alapján juttatta az emberi jogi szerv kifejezésre, hogy nincs meggyőződve arról, a magyar bíróságok által értelmezett és alkalmazott magyar jogszabályok alapján a szerződésen kívüli károkért a panaszosok embertelen vagy megalázó bánásmódra történő hivatkozással kártérítésben részesülhetnek. Így az embertelen vagy megalázó bánásmód következtében megvalósuló személyiségi jogok megsértése miatt benyújtott – akkori terminológia szerint – kártérítés iránti polgári jogi keresetek nem felelnek meg a hatékony jogorvoslati lehetőség feltételeinek, amely alapján észszerű lehetőség van a pernyertességre és a jogorvoslatra. A jogalkotó az EJEB ítéletében írt problémák megoldása érdekében teremtette meg a Bv. tv.-be iktatott kártalanítási eljárást az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményekből eredő sérelmek orvoslására, amit a büntetés-végrehajtási ügyekben eljáró bíróság hatáskörébe utalt. Célja hatékony, a felrőhatóság vizsgálatát nélkülöző reparációs célú jogintézmény megalkotása volt azzal, hogy a döntés rövid időn belül, objektív alapon szülessen meg, a határozatok megfelelően indokoltak legyenek és a döntés késedelem nélkül végrehajtásra kerüljön.¹²

⁹ Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy Magyarország példájával szemben az EJEB Lengyelországtól (Latak kontra Lengyelország ügyben) nem kívánt meg egy önálló, formalizált eljárás bevezetését a fogvatartottak kompenzálása érdekében, „megelégedett” a személyiségi jogok megsértésén alapuló polgári jogi per megindításának lehetőségével, hatékonnak minősítette a polgári jogi kárigényt, mint jogorvoslati eszközt. (Latak kontra Lengyelország, EJEB, 2010. október 12-i elfogadhatatlansági döntés, ügyszám: 52070/08, 83-85. pont.)

¹⁰ Varga és mások kontra Magyarország, EJEB, 2015. március 10-i ítélet 113. pont. (Az EJEB a Varga-ítélet jogerőre emelkedését követő 6 hónapos határidőt szabott Magyarországra részére, hogy az Európa Tanács Miniszteri Bizottságával együttműködve állást foglaljon, milyen időtartamon belül tesz intézkedéseket a zsúfoltság csökkentése érdekében, illetve vezeti be a megfelelő jogorvoslati lehetőségeket.)

¹¹ KÚRIA 2018, 6–7. pp.

¹² KÚRIA 2018, 7.

Szükséges megjegyezni ugyanakkor azt is, hogy a fentebb hivatkozott, Varga és mások kontra Magyarország pilot-ítélet nemcsak a következménnyel járt, hogy a jogalkotó lépéseket tett a jogszabályi környezet EJEE 13. cikkének való megfeleltetése érdekében, hanem – és ennek jelentőségét később külön is kiemelem – a telítettség enyhítése céljából nagyszabású börtönépítési program is kezdődött hazánkban.¹³

Kiemelendő, hogy a jogintézmény szabályozásában 2021. január 1. napjától újfent változás következett be. A börtönszűfoltosság miatti kártalanítási eljárással összefüggő visszaélések megszüntetése érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi CL. törvény 17-23.§-ai folytán ugyanis a Bv. tv.-ben egy helyre, önálló, külön fejezetbe (III/A. Fejezet) kerültek a kártalanítás intézményére és eljárási rendjére vonatkozó szabályok. A kártalanítás intézményének célja és a szabályozási tartalom a korábban (2020. december 31. napjáig) hatályban volt szabályozásához képest lényegében nem változott. Meg kell jegyezni azonban, hogy a 2021. január 1. napjától irányadó szabályozás egyszerűsíti a Bv. tv. szerinti kártalanítási folyamatot azzal, hogy megszünteti az elhelyezési körülmények miatti panasz előterjesztésére vonatkozó kötelezettséget. Ennek okaként a 2020. évi CL. törvény részletes indokolása a következőket rögzíti: szerint „...[A] kártalanítás hatályos szabályainak felülvizsgálata annak megállapítására jutott, hogy ez a jogintézmény valójában csak feleslegesen terheli a büntetés-végrehajtási szervezetet, hiszen nem eredményezi a kártalanítási felelősség alóli mentesülést, ugyanakkor számos esetben jogértelmezési problémát generál.”

*Az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítási eljárás*¹⁴ tehát a büntetés-végrehajtási jog jogérvényesítési fórumrendszerének speciális jogintézménye, amellyel a jogalkotó kettős cél megvalósítását mozdította előre: egyrészt megteremtette a lehetőségét az ilyen jellegű sérelmekből adódó károk viszonylag egyszerű eljárás keretében való enyhítésének és ellentételezésének, másrészt a magyarországi jogvédelmi viszonyokhoz igazodó kártalanítási összeget határozott meg.¹⁵ Noha a közvélemény kevéssé támogatja a hazai börtönkörülmények ily módon történő kompenzációját¹⁶, a panasz- és kártalanítási eljárás már egy szempontból mindenképpen sikeresnek

¹³ (BAGOSSY MÁRIA: *Kártalanítás az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt*. Mailáth György Tudományos Pályázat 2018., Díjazott dolgozatok 260 p.) https://birosag.hu/sites/default/files/2019-03/dijazott_dolgozatok_-_mailath_gyorgy_tudomanyos_palyazat_2018.pdf (2021-01-07)

¹⁴ A 2020. december 31. napjáig hatályban volt, az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti panasz mint jogorvoslat illeszkedett a Bv. tv. 21. §-ában előírtakhoz, miszerint a büntetés-végrehajtási jogviszony keretében az elsődleges jogorvoslati forma a panasz, amit a végrehajtásért felelős szerv intézkedése vagy döntése ellen, illetve annak elmulasztása miatt a végrehajtásért felelős szerv vezetőjéhez lehet benyújtani. BODA ZOLTÁN: *Az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt indított kártalanítás aktuális jogértelmezési kérdései*. Acta Humana – Emberi Jogi Közlemények, 2020/1. 7–23. pp.

¹⁵ KÚRIA 2018, 8. p.

¹⁶ Egyetértek Bagossyval, aki szerint meggondolandó az Olaszország és a Románia által alkalmazott megoldások átvétele is, hiszen a kártalanítás mellett az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények kompenzálására a szabadságvesztés büntetések csökkentését is lehetővé teszik. Ezzel az állam nemcsak "megspórolná" a kártalanítást, valamint a beszámított időtartam tekintetében a fogvatartási költségeket, hanem egy ilyen rendelkezés a bv. intézetek telítettségét is enyhítené. Ez a kedvezmény korántsem azt jelentené, hogy valamennyi elítélt pár hónap letöltése után szabadulhat, hiszen a jogalkotó kompetenciája annak meghatározása, ki részesülhet az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények között töltött napok beszámításában, ki van abból kizárva, illetve a beszámított napok hány nap szabadságvesztésnek felelnek meg. BAGOSSY 2018, 284–285. pp.

mondható: az EJEB a Domján kontra Magyarország ügyben 2017. november 14. napján kelt határozatával¹⁷ azt egyezmény-konformnak minősítette.

A szabályozás lényege szerint (Bv. tv. 2020. december 31. napjáig hatályban volt 10/A. §, 2021. január 1. napjától Bv. tv. 75/B. §) kártalanítás jár az elítéltnak a fogvatartása során a jogszabályban előírt élettér biztosításának hiánya és az ehhez esetlegesen kapcsolódó más, a kínzás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmába ütköző elhelyezési körülmény, különösen az illemhely elkülönítésének a hiánya, a nem megfelelő szellőztetés, világítás, fűtés vagy rovarirtás (a továbbiakban együtt: alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények) által előidézett sérelem miatt. A kártalanítás minden egyes, az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények között eltöltött nap után jár és annak megfizetésére az állam köteles.

Az előző felsorolás ugyanakkor nem taxatív, a jogalkotó a legjellemzőbb esetköröket nevesítette – a kártalanítás nem felróhatósági alapú jogkövetkezményének lehetőségét a jogalkotó tehát leginkább kizárólag ezekhez a „tényállásokhoz” kapcsolta –, amelyeket az EJEB előtti és a magyarországi kártérítési perek tapasztalataira alapított, hozzákapsolva a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet szabályozott esetköreihez. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a kártalanítási eljárásban bírálják el a megfelelő légtér, mozgástér hiánya, az önálló szellőzésű WC hiánya, a tisztálkodáshoz szükséges folyóvíz, fürdő hiánya, az illemhely elkülönítésének hiánya, a nem megfelelő szellőztetés, világítás, fűtés és rovarirtás hiánya miatti igényeket.¹⁸ A kártalanítási eljárással rendezni célzott sérelem tehát kizárólag az elhelyezési körülményekhez kapcsolódhat, más, pl. az élelmezés minőségével, a fogvatartottakkal való bánásmóddal, az egészségügyi ellátással kapcsolatos sérelmek nem alapozhatnak meg kártalanítási igényt.¹⁹

Ebben a fejezetben végezetül a későbbi polgári jogi kapcsolódási vagy éppenséggel konkuráló elemekkel összefüggésben ki kell emelni a Bv. tv. azon – 2021. január 1-je előtt is irányadó – szabályozását, amely szerint a fentebb meghatározott jogcímen további kártérítésnek vagy sérelemdíjnak helye nincs, de az elítélt jogosult az ezt meghaladó igényét polgári bíróság előtt érvényesíteni [Bv. tv. 75/B. § (4) bek. (korábban Bv. tv. 10/A. § (2) bek.)].

III. A 3254/2019. (X. 30.) AB határozat megállapításai

II./a. A peres ügyben eljáró bíró normakontroll-indítványa

A problémafelvetésben hivatkozott polgári peres ügyben a felperes és a II. és III. rendű alperesek között a Bv. tv. 7. § (1) bekezdése szerinti büntetés-végrehajtási jogvi-

¹⁷ Domján kontra Magyarország, EJEB, 2017. november 14-i elfogadhatatlansági döntés, ügyszám: 5433/17.; BAGOSSY 2018, 252. p.

¹⁸ Mindezek biztosításának módját külön jogszabályok rendezik, a 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet mellett például a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokának szakutasításai is.

¹⁹ KÚRIA 2018, 8–9. pp. E további igényérvényesítési esetkörök bemutatására lásd JUHÁSZ 2016, 178–181. pp.

szony jött létre, amely meghatározza a fogvatartott jogait és kötelezettségeit, valamint azok érvényesítésének módját. A Bv. tv. 10. § (1) bekezdése kimondja, hogy a fogvatartott büntetés-végrehajtási ügyben vagy a fogvatartással összefüggésben kérelmet terjeszthet elő és a kérelemről hozott döntéssel szemben panaszt nyújthat be, továbbá a törvény szerinti egyéb jogorvoslati jog illeti meg.

A peres ügyben eljáró bíró – az eljárás felfüggesztése mellett – az Alkotmánybíróság előtt utólagos normakontroll indítvánnyal él. Az indítványozó bíró álláspontja szerint az előtte folyó perben vizsgálendő egészségügyi ellátás biztosítása – a Bv. tv. 157. § (1) bekezdésére tekintettel – a bv. intézet kötelessége, így a felperes igénye a Bv. tv. 3. § 8. pontja alapján fogvatartási ügynek minősül, vagyis a Bv. tv. 10. § (1) bekezdése szerint a törvényben meghatározott jogorvoslati jog illeti meg; míg a Bv. tv. 10. § (6) bekezdése alapján a fogvatartott az általános szabályok szerint, korlátozás nélkül érvényesítheti jogait, vagy fordulhat a bírósághoz, illetve az állami szervekhez, tehet panaszt vagy közérdekű bejelentést minden olyan ügyben, ami nem minősül büntetés-végrehajtási vagy fogvatartási ügynek.

Az indítványozó bíró szerint a fentiekből az következik, hogy a fogvatartottak és az elítéltek kizárólag az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt érvényesíthetnek igényt a bíróságok előtt; míg a Bv. tv. nem teszi lehetővé, hogy felróhatóságtól független szankciót vagy sérelemdíjat érvényesítsenek olyan esetekben, amikor a bv. intézet egyéb módon, például – mint ahogyan az az alapul fekvő ügyben felmerült – az egészségügyi ellátással kapcsolatos kötelezettségei elmulasztásával sérti meg a személyiségi jogukat.

Az indítványozó bíró kifejtette, hogy a bírósághoz fordulás joga sérül, ha a jogszabály nem teszi lehetővé azt, hogy az elítéltek vagy a fogvatartottak a büntetés-végrehajtási szervek személyiségi jogot sértő intézkedéséből vagy mulasztásából eredő igényeiket bíróság előtt érvényesíthessék. A bírói út hiányában pedig egyes alapvető jogaik védelme nem biztosított, és az állam sem tud eleget tenni az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdésében²⁰ rögzített kötelezettségének. Az indítványozó bíró szerint nincsen olyan alkotmányos érték, amelynek védelme indokolhatná, hogy a jogalkotó éppen a korlátozott jogérvényesítési lehetőségekkel bíró elítéltektől, fogvatartottaktól vonja el a mindenki más számára biztosított jogérvényesítési lehetőséget.

Az indítványozó bíró arra is hivatkozott, hogy a Bv. tv. korábban hatályos szövege alapján kialakított bírói jogértelmezés szerint a Bv. tv. nem különböztette meg a kártérítési igényt a sérelemdíj iránti igénytől, így utóbbi igényt is a Bv. tv. 143. §-ban²¹ meghatáro-

²⁰ Alaptörvény I. cikk (1) bekezdés: AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsődrendű kötelezettsége.

²¹ A Bv. tv. 143. §-a szerint:

„(1) Az elítélt kárigényét – kivéve, ha szabadult – annál a bv. szervnél terjesztheti elő, ahol a kár bekövetkezett, [...]”;
„(2) Az (1) bekezdés szerinti kártérítés iránti igényt határozattal kell elbírálni, amely ellen az elítélt a közléstől számított harmincnapos jogvesztő határidőn belül, a határozatot hozó bv. szerv székhelye szerint illetékes bíróság előtt, illetve a munkáltatással összefüggésben keletkezett kár megtérítése iránti igény esetén a munkaügyi perben eljáró bíróság előtt keresetet indíthat.”
„(3) Az elítéltet ért kárért a bv. szerv a Polgári Törvénykönyv szabályai szerint felel. [...]”
„(4) A kár bv. szerv általi megtérítése a kárért való felelősséget nem érinti, és a bv. szerv visszkereseti igényét nem gátolja.”

zott kártérítési eljárás alá kellett érteni. Álláspontja szerint ennek az volt az oka, hogy a korábban hatályban volt polgári törvénykönyv, a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) – szemben a jelenleg hatályos Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvénnyel (a továbbiakban: Ptk.) – nem ismerte a sérelemdíj intézményét. A Mód. tv. azonban 2017. január 1-jei hatállyal a Bv. tv.-be iktatta az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítás új szabályait (lásd 2021. január 1. napja előtt: Bv. tv. 10/A., 10/B., 70/A., 70/B. §-ai), amelyek az indítványozó bíró szerint megkülönböztetik a kártérítés és a sérelemdíj intézményét, „mivel külön említik a két jogintézményt”, ugyanakkor a módosítások nem érintették a Bv. tv. 143. § rendelkezéseit.²²

Az indítványozó bíró szerint a módosítás miatt a korábbi értelmezés már nem alkalmazható, a Bv. tv. 10. § (1) bekezdésének szövegéből pedig nem lehet megállapítani, hogy a jogérvényesítési lehetőségek taxatív felsorolását tartalmazza-e, vagy az csak példálózó jellegű. Utóbbi esetben az indítványozó bíró véleménye szerint a fogvatartott a személyiségi jogait az általános szabályok alapján érvényesíthetné. Ezzel szemben a büntetés-végrehajtási jogviszony keretében igénybe vehető jogérvényesítési módokat a Bv. tv. 10. §-a tartalmazza, ennek (6) bekezdése pedig az indítványozó bíró szerint a bírósághoz fordulás jogát azokra az esetekre szűkíti, amelyek nem tartoznak az (1) bekezdés hatálya alá, azaz nem minősülnek büntetés-végrehajtási vagy fogvatartási ügynek. Ebből következően szerinte a fogvatartott nem fordulhat bírósághoz az általános szabályok szerint, vagyis személyiségi jogi igényét nem érvényesítheti bírói úton. Így álláspontja szerint a Bv. tv. 10. § (6) bekezdése zárja ki a fogvatartott személyiségi jogainak érvényesítését büntetés-végrehajtási és fogvatartási ügyekben, amely alaptörvényellenességet eredményez.²³

Mindezek alapján az indítványozó bíró az előtte folyamatban levő személyiségi jog-sértés megállapítása iránt indított peres eljárásban a 28.P.24.661/2016/55. számú végzésével – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés b) pontja alapján a Bv. tv. 10. § (6) bekezdés „[a]z (1) bekezdésen kívüli egyéb jogviszonyokat érintően” szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését, valamint az alapul fekvő ügyre vonatkozóan alkalmazási tilalom kimondását kezdeményezte az Alkotmánybíróságnál.

II./b. Az Alkotmánybíróság döntése

Az Alkotmánybíróság a Bv. tv. 10. § (6) bekezdés „[a]z (1) bekezdésen kívüli egyéb jogviszonyokat érintően” szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére, valamint alkalmazásának kizárására irányuló bírói kezdeményezést elutasította.

(5) Ha az elítélt szabadult, kártérítési igényét a Polgári Törvénykönyv alapján, elévülési időn belül közvetlenül a bv. szerv székhelye szerint illetékes bírósághoz, illetve a munkáltatással összefüggésben okozott kár megtérítése iránti igényét a 272. § (1) bekezdése szerinti elévülési időn belül a munkaügyi perben eljáró bírósághoz benyújtott keresettel érvényesítheti.”

²² 3254/2019. (X. 30.) AB határozat [3]-[7].

²³ 3254/2019. (X. 30.) AB határozat [8].

II/c. A döntés érvelése

(I.) Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével²⁴ összefüggésben – korábbi gyakorlatát felelevenítve – többek között a következőket emelte ki²⁵.

Ez az alaptörvényi rendelkezés egyrészt magában foglalja a bírósághoz fordulás jogát, másrészt eljárási garanciákat követel meg. A bírósághoz fordulás joga azt a kötelezettséget rója az államra, hogy a polgári jogi, munkajogi jogok és kötelezettségek (jogviták) elbírálására bírói utat biztosítson.²⁶ Ez pedig nem egyszerűen azt jelenti, hogy valaki kérelemmel fordulhat a bírósághoz, és ezzel megindíthatja a bírósági eljárást, ha valamely joga vagy kötelezettsége vitássá válik, hanem hogy a jogvitát a bíróság érdemben bírálja el, és arról érdemben, végrehajtható határozatával, végérvényesen döntsön.²⁷ Rámutatott arra, hogy önmagában a bírói út igénybevételének formális biztosítása nem elegendő az eljárási garanciák teljesedéséhez, hiszen az alkotmányos szabályban előírt garanciák éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést. A tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerét kielégítő hatékony bírói jogvédelem pedig attól függ, hogy az eljárási szabályok értelmében a bíróság mit vizsgálhat felül.²⁸

Hivatkozott korábbi határozatára – 36/2014. (XII. 18.) AB határozat – amely szerint a jogalkotó megállapíthat olyan feltételeket, amelyek esetén kizárja annak lehetőségét, hogy a fél vélt vagy valós jogi igényét bírósági úton érvényesítse, a perindítási akadályok szabályozása során azonban a jogalkotónak figyelemmel kell lennie a bírósághoz fordulás jogának érvényesítésére is mint az állam kötelezettségére. A bírósághoz fordulás jogáról végezetül kiemelte ugyanakkor – figyelemmel az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésére²⁹ –, hogy az nem jelent korlátozhatatlan alanyi jogot a perindításra, azzal, hogy a korlátozás nem érintheti az alapvető jog lényeges tartalmát, a korlátozásra egy másik alapvető jog vagy alkotmányos érték védelméhez feltétlenül szükséges mértékben és az elérni kívánt céllal arányosan kerülhet csak sor.

(II.) A Bv. tv. adott ügyben releváns szabályai kapcsán pedig a következőket állapította meg a testület.

A Bv. tv. 10. § (1) bekezdése tehát kifejezetten a büntetés-végrehajtási és fogvatartással kapcsolatos ügyekkel, a büntetés-végrehajtási jogviszonnal kapcsolatos jogérvényesítési lehetőségeket nevesíti; míg a (6) bekezdés az ezeken kívüli egyéb jogviszonyokra, vagyis a büntetés-végrehajtási jogviszonytól különböző jogviszonyra vonatkozóan állapít meg jogérvényesítésre vonatkozó általános szabályt. Az Alkotmánybíróság

²⁴ Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés: Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

²⁵ 3254/2019. (X. 30.) AB határozat [16]-[17], [19]-[21]

²⁶ 59/1993. (XI. 29.) AB határozat; 18/2015. (VI. 15.) AB határozat

²⁷ 3124/2015. (VII. 9.) AB határozat

²⁸ lásd: 7/2013. (III. 1.) AB határozat [24]; 36/2014. (XII. 18.) AB határozat [69].

²⁹ Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés: Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.

szert a (6) bekezdés tehát nem zárja ki a bírósághoz fordulás lehetőségét, éppen ellenkezőleg: az (1) és a (6) bekezdés az ügyek eltérő csoportjára, és különböző jogviszonyokra vonatkozik, és ezek tekintetében határozza meg a jogérvényesítés szabályait.

A Bv. tv. releváns 143. §-a tartalmazza a fogvatartottak kárigényének érvényesítésére vonatkozó rendelkezéseket, hangsúlyozva, hogy a fogvatartottat ért kárért a büntetés-végrehajtási szerv a Ptk. szabályai szerint felel.³⁰

Az Alkotmánybíróság szerint a Bv. tv. kár megtérítésére vonatkozó 143. §-a nem tesz különbséget vagyoni és nem vagyoni kártérítés, vagy sérelemdíj, valamint felróhatóságtól független szankciók között, nem tett a régi Ptk. hatálya alatt, a Ptk. hatályba lépése előtt, sem azt követően – ahogy arra az indítványozó bíró is hivatkozott. A Bv. tv. 143. §-a kizárólag azt mondja ki, hogy a kárigényt a fogvatartott hol terjesztheti elő, arról a büntetés-végrehajtási szerv miként, milyen formában dönt; valamint a (2) bekezdés kifejezetten tartalmazza, hogy a kártérítési igényt határozattal kell elbírálni, amely ellen a fogvatartott a közléstől számított harminc napos jogvesztő határidőn belül, a határozatot hozó büntetés-végrehajtási szerv székhelye szerint illetékes bíróság előtt keresetet indíthat. A büntetés-végrehajtási szerv határozatának bírósági felülvizsgálata tehát minden esetben biztosított. A (3) bekezdés továbbá kimondja, hogy az elítéltet ért kárért a büntetés-végrehajtási szerv a Ptk. szabályai szerint felel. Vagyis a Bv. tv. nem tesz különbséget a tekintetben, hogy a fogvatartott milyen jellegű (anyagi javaiban esett kár vagy személyiségi jogi jogsértés miatti) kárigényét érvényesíti, erre nem is hivatott.³¹

Az Alkotmánybíróság hangsúlyozta, hogy „[...] [A] jogalkotó új, sui generis jogintézményként vezette be a jogsérelemmel arányban álló, hatékony kompenzációt biztosító kártalanítási eljárást, mely a személyiségi jogsértésektől különböző, külön nevesített, alapvető jogot sértő elhelyezési körülmények kompenzálására hivatott. *Az alapvető jogot sértő elhelyezési körülmények kártalanítási szabályai nem hozhatók összefüggésbe a kártérítési eljárás szabályaival, ezekre vonatkozóan a jogalkotó eltérő szabályozást alkalmazott.*” (kiemelés tőlem: B. Z.). Azt is elvi érveléssel leszögezte, hogy „[...] [í]gy a sérelemdíj (vagy felróhatóságtól független szankció) érvényesíthetőségének kizártságára nem lehet megalapozottan hivatkozni, az a Bv. tv.-nek sem a támadott rendelkezéséből, sem a kárigény érvényesítésére vonatkozó 143. §-ából nem olvasható ki.”³²

III. Az AB határozat érveléséhez kapcsolódó észrevételek

Az alkotmánybírósági határozatot azért tartom jelentősnek, mert egy olyan problémakört helyez előtérbe, amely véleményem szerint kihívás elé fogja állítani a jövőbeli bírósági jogalkalmazást. A határozatban foglalt „jogi probléma” szorosan kapcsolódik ahhoz az általam fentebb hivatkozott szabályhoz, amely szerint az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti, Bv. tv. szerinti kártalanítás kapcsán meghatározott jogcímen további kártérítésnek vagy sérelemdíjnak helye nincs, de az elítélt jogosult az ezt

³⁰ A kártérítési eljárás részletes szabályait a büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott elítéltekkel és egyéb jogcímen fogvatartottakkal kapcsolatos kártérítési eljárás szabályairól szóló 12/2014. (XII. 16.) IM rendelet tartalmazza.

³¹ 3254/2019. (X. 30.) AB határozat [25]-[27].

³² 3254/2019. (X. 30.) AB határozat [30]-[31].

megaladó igényét polgári bíróság előtt érvényesíteni. Ennek alátámasztásaként célszerűnek tartom a napjainkig tartó, következő folyamatot bemutatni.

A Bv. tv. 2017. január 1. napjától hatályos módosításának hatása eljárásjogi szempontból is komoly hatást gyakorolt a büntetés-végrehajtási intézetekkel szembeni, személyiségi jogsértés megállapítása iránt indított polgári perekre. A törvényszék elsőfokon eljáró polgári bírók a Bv. tv. szerinti kártalanítási eljárás hatálybalépésével egyidejűleg rögtön értelmezésre és megoldásra váró kérdésekkel szembesültek.

A Bv. tv. 10/A. § (4) bekezdéséből és 436. § (10) bekezdéséből (átmeneti rendelkezés) az következett, hogy kártalanítási igénnyel csupán azok a fogvatartottak nem élhettek, akiknek az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményei 2016. január 1. napja előtt megszűntek és ez a megszűnés nem időszakos jellegű volt. A 2016. október 25-én elfogadott Mód. tv. részben visszaható hatállyal került megalkotásra³³, amely abban állt, hogy azok, akiknek sérelmezett körülményei 2016 folyamán szűntek meg, választhattak, hogy a polgári peres úton érvényesítenek igényt a számukra sérelmes elhelyezési körülményekből adódó káraik, illetőleg sérelmeik kompenzálására, vagy a büntetőbíróság előtt kártalanítás iránti igénnyel élnek. Akik pedig 2017. január 1-jén vagy azt követően szabadultak, vagy más módon szűntek meg az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményeik, kizárólag kártalanítási eljárást kezdeményezhettek, választási lehetőség nélkül.³⁴

Ezt támasztotta alá a BDT 2018.3850. sz. döntésben közzétett bírói gyakorlat is, amelynek alapjául szolgáló ügyben a felperes keresetében annak megállapítását kérte, hogy az alperesek a büntetés-végrehajtási intézetekben történő túlsúfolt elhelyezéssel és hiányos higiéniai feltételekkel megsértették az emberi méltóságát. Kérte továbbá az alperesek eltiltását a jövőre nézve a további jogsértő magatartástól, valamint az I. rendű alperes 2 000 000 Ft, a II. rendű alperes 600 000 Ft, a III. rendű alperes 700 000 Ft, a IV. rendű alperes 1 700 000 Ft sérelemdíjban való marasztalását. Keresetét a régi Ptk. 76. §-ára és a Ptk. 2:42. §-ára alapította. Keresete ténybeli alapjaként előadta, hogy fogvatartásának a 2011-2015. közötti időszakában az elhelyezési körülmények sértették az EJEE által garantált alapvető jogait, illetve a Ptk.-ban nevesített személyiségi jogait.

Az elsőfokú bíróság a pert a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Pp.) 157. § a) pontja alapján, a régi Pp. 130. § (1) bekezdés b) pontjára figyelemmel megszüntette. A végzés indokolása szerint az elsőfokú bíróság a Bv. tv. 10/A. § (1)-(2) bekezdéséből arra a következtetésre jutott, hogy a felperes követelésének érvényesítése más hatóság hatáskörébe tartozik, amely helyett, illetve amellyel párhuzamosan a bíróság nem járhat el.

A Fővárosi Ítéltábla³⁵ egyetértett az elsőfokú bírósággal abban, hogy a felperes követelése polgári bíróság előtt nem érvényesíthető és leszögezte, hogy „[...] [A] 2017. január 1-je előtt véglegesen meg nem szűnt, alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt 2017. január 1-je után kizárólag a Bv. tv. 10/A. § (1) bekezdésében meghatározott igény érvényesíthető, amit a Bv. tv. 70/A. §-ában és 70/B. §-ában foglaltak szerint a büntetés-végrehajtási bíró bírál el. Következésképpen a felperes alapvető joga-

³³ Ennek nem volt akadálya a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (Jat.) 2. § (2) bekezdése szerint, mivel pozitív (kedvezőbb) lehetőséget teremtett a fogvatartottak számára az igényérvényesítéshez.

³⁴ Kúria 2018: 9. p.

³⁵ Fővárosi Ítéltábla 5.Pkf.25.248/2018/3.

kat sértő elhelyezési körülmények miatti követelésének érvényesítése más bíróság, a büntetés-végrehajtási bíró hatáskörébe tartozik.”

A döntés lényegi következtetése szerint tehát a bv. bírói úton érvényesíthető kártalanítási igény, illetőleg a további kártérítés és sérelemdíj iránti igény jogalapja nem azonos: a bv. bírói kártalanítás jogalapja a Bv. tv., míg a további kártérítés és sérelemdíj iránti igény jogalapja a Ptk. által meghatározott feltételrendszer. Kérdéses tehát, hogy az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményekre alapozott igényről kizárólag a büntetés-végrehajtási bíró dönthet-e, avagy megválasztható-e, hogy a büntetés-végrehajtási bíró vagy a polgári bíróság adjon elégtételt. Abból azonban, hogy a kártalanítás jogalapját is a Bv. tv. határozza meg, az látszik következni, hogy igényérvényesítési fórum-kényszerrel, vagyis (egészében) sui generis jogintézményről van szó, s ekként az adott igény elbírálása kizárólagosan büntetés-végrehajtási bírói hatáskörbe tartozik³⁶. Másként fogalmazva, *nem kerülhető meg a bv. bírói eljárás, így nincs törvényes lehetőség az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt közvetlenül a polgári bírósághoz fordulni.*³⁷

Így, ha polgári perben adat merült fel arra – és ezt szükséges is volt vizsgálni az igényérvényesítés lehetőségének kizártsága miatt –, hogy az állított fogvatartási körülmények 2017 folyamán vagy azt követően szüntek meg, igényük polgári perben nem volt elbírálható. Eppen ezért meg kellett követelni az igényt érvényesítő féltől, hogy nyilatkozzon, az alperesként megjelölt bv. intézetben mely időpontig és milyen körülmények között tartották fogva, majd ezek az elhelyezési körülmények mikor és milyen módon szüntek meg.³⁸

Ha a polgári per bírósága arra a következtetésre jutott, hogy az eljárás a büntetőbíróság hatáskörébe tartozik, akkor a per megindításának időpontjához igazodóan kellett döntenie, hogy a régi Pp.-t vagy a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényt (a továbbiakban: új Pp.) és ehhez kapcsolódóan milyen jogkövetkezményt alkalmaz.³⁹

A kártalanítás jogintézménye bv. bírói alkalmazásának kezdetekor felmerült azon jogértelmezési vita, hogy az egyéb elhelyezési körülmény – így pl. az elkülönített il-

³⁶ A Kúria is, a 2019. december 10-én meghozott Bt.I.1199/2019/5. számú ítéletével – amelyben utalt a Bv. tv. javaslatának miniszteri indokolása mellett a jelen tanulmányban részletezett AB határozat indokolásának [30] pontjára is (!) – kimondta, hogy az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítás sui generis bv. ügy, olyan sajátos szabályozással, amelynek teljes körű feltételrendszerét maga a Bv.tv. törvény határozza meg.

³⁷ FELEKY ISTVÁN: *A kártalanítás és a feltételes szabadságra bocsátás feltételei a büntetés-végrehajtási bírói gyakorlatban.* Forum Sententiarum Curiae 2020/1. 6. p.

³⁸ Érdekesképp megjegyzem, hogy az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények megszűnése vizsgálatkor a polgári bíróságoknak is vizsgálniuk kellett azon esetet, amikor arra úgy került sor, hogy 30 napot meghaladó időtartamot meghaladóan biztosítva volt a fogvatartott (felperes) részére a jogszabályban előírt élettér. Ez azért különösen nehéz kérdéskör egy polgári jogász számára, mert még a bv. bírók között sem alakult ki teljesen egységes gyakorlat abban a tekintetben, hogy a hivatkozott esetben az 1. vagy a 31. napot kell tekinteni olyannak, mint amikor megszakadtak az egyezményes sértő elhelyezési körülmények. Álláspontom szerint azonban az értelmezte helyesen a hivatkozott jogszabályi rendelkezést, aki úgy vélte, hogy ez a 31. napon belül következik be (lásd: ez levezethető a 3154/2019.(VII.3.) AB határozat indokolásából is).

³⁹ Ha a régi Pp. hatálya alá tartozik az eljárás, és a keresetlevél a Pp. 121. § (1) bekezdés *d*) pontja (hatáskör, illetékeség megállapíthatósága) tekintetében hiányos, két lehetősége van. Jogi képviselővel eljáró fél esetén azt hiánypótlási felhívás kiadását mellőzve, idézés kibocsátása nélkül el kell utasítani [Pp. 124. § (2) bekezdés, 130. § (1) bekezdés *i*) pont], jogi képviselő nélkül eljáró fél esetén pedig eredménytelen hiánypótlást követően kell a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítani immár a Pp. 130. § (1) bekezdés *j*) pontja alapján, utalva a 121. § (1) bekezdés *d*) pontjára. A 2018. január 1-jén vagy azt követően érkezett hiányos keresetlevelet pedig az új Pp.176. § (1) bekezdés *j*) pontjának alkalmazásával vissza kell utasítani, utalva a 170. § (3) bekezdés *b*) pontjára. (KÚRIA 2018, 10. p.)

lemhely hiánya, a rovarcsípések okozta sérelmek, stb. – önmagában megalapozhat-e kártalanítást. Egységesült a joggyakorlat abban, hogy a bv. bírák kivétel nélkül utaltak arra, hogy a 2016. évi CX. törvény 22. §-ához kapcsolódó indokolás, valamint a Kúria 2018. március 7. napján kelt joggyakorlat elemző összefoglaló véleményének 45. oldalán kifejtettekből is arra vonható le következtetés, hogy a Bv. tv. szerinti kártalanítás iránti eljárásban a megfelelő „élettér” biztosítása esetén az egyéb elhelyezési körülmények közömbösek, azok csak a túlsúlyosság esetén vehetőek figyelembe az elszenvedett jogsérelem súlyának megítélésekor.

A polgári perekkel kapcsolatban tehát itt kap szerepet a Bv. tv. 2020. december 31. napjáig hatályos 10/A. § (2) bekezdése, valamint a jövő jogalkalmazása számára releváns 2021. január 1. napjától hatályos 75/B. § (4) bekezdése. Ugyanis a bv. eljárásokban azt a következtetést vonták le, hogy „[...] [a] megfelelő „élettér” biztosítása mellett az esetlegesen mutatkozó egyéb elhelyezési körülmények terén mutatkozó hiányosságok nem a kártalanítási eljárás során, hanem egyéb törvényes úton, polgári bíróság előtt érvényesíthetőek, mint ahogyan erre a Bv. tv. 10/A. § (2) bekezdése is utal.”⁴⁰ Kialakult tehát egy olyan értelmezés⁴¹, mely szerint az elítélt vagy egyéb jogcímen fogvatartott (kérelmező) a bv. bíróság által, már a kártalanítási eljárásban elbírált alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt igényt érvényesíthet a polgári bíróság előtt, ha a részére megítélt kártalanítási összeg „nem megfelelő, nem elegendő”.

Ezzel azonban a következő ellentétes álláspont rajzolódik ki a polgári ügyszakosok részéről. Ha a „meghatározott jogcímen” magát a kártalanítást értjük, akkor a rendelkezés értelmezhetetlen, érthetetlen, ugyanis az lefordítva így hangzana: kártalanítás címén további kártérítésnek vagy sérelemdíjnak helye nincs, de a fél jogosult az ezt meghaladó igényét polgári bíróság előtt érvényesíteni. Ennek a rendelkezésnek csak akkor van „értelme”, ha az itt írt „meghatározott jogcímen” kifejezésen nem pusztán a kártalanítást, hanem a kínzás, a kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmába ütköző elhelyezési körülmények által előidézett sérelmeket értik. A Bv. tv. 10/A. §-hoz fűzött kommentári magyarázatban is kifejezetten szerepel, hogy „a kártalanítási összeg megítélése és kifizetése után sérelemdíjnak, vagy kártérítésnek helye nincs. Ennek oka, hogy a kártalanítási összeg alkalmas arra, hogy kompenzálja az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kárigényeket.”⁴² Ez az értelmezés áll összhangban a jogalkotó – vélelmezhető – céljával is, mivel ezzel a jogszabállyal akart megfelelő és egyszerűbb reparációt nyújtani az ilyen jellegű sérelmeket elszenvedő kérelmezők számára. Ha pedig attól eltérő következtetésre jutnánk, vagyis a „többletigény” polgári perbeli érvényesítésének nincs helye és azt állapítanánk meg, hogy a fél a megítélt kártalanítási összegben felül az elhelyezési körülményeket sérelmezve érvényesíthet polgári bíróság előtt kártérítési, illetőleg sérelemdíj iránti követelést, akkor ezzel azt erősítenénk: a jogalkotó nem érte el a célját. Következésképpen nemcsak odáig juthatnánk el, hogy a pol-

⁴⁰ Debreceni Törvényszék I.Bpkf.7/2019/4. szám

⁴¹ Ezt jeleníti meg a Fővárosi Törvényszék Büntető Kollégiumának összefoglaló anyaga (az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményekből eredő sérelmen alapuló kártalanítási eljárás szabályairól) 12. oldalán foglaltak is: „[N]em vitatva azt, hogy egyéb elhelyezési körülmény is megvalósíthatja a kínzó, embertelen, megalázó bánásmódot, de az ilyen módon elszenvedett jogsérelem vagyoni kompenzálásra nem a kártalanítási eljárás során, hanem egyéb törvényes úton, polgári bíróság előtt van lehetőség [...]”.

⁴² PALLO 2020, 10/A. §-hoz fűzött magyarázat.

gári bíróság előtti igényérvényesítésnek van helye, hanem akár újból az EJEB-hez fordulás joga is felvethető.

Tehát nem megengedhető a polgári perindítás, még akkor sem, ha a Bv. tv. 10/A. § (1) bekezdésében [2021. jan. 1-től 75/B.§ (1) bek.] szereplő, oda tartozó konkrét elhelyezési körülményeket jelöl meg a felperes, de ezzel másik személyiségi jogának megsértését állítja. Ezen vélemény szerint tehát csak olyan pénzbeli marasztalásra irányuló jogvitákat dönthetnek el a polgári bíróságok, amelyek nem az alapvető elhelyezési körülményekkel állnak összefüggésben, hanem például a fogvatartás alatti orvosi kezeléssel, az örök viselkedéséből eredő sérelmekkel állnak összefüggésben.⁴³ Ha viszont az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt a fogvatartott a személyiségi jog-sértés objektív szankcióit kívánja érvényesíteni, attól nem zárható el, azt az általános szabályoknak megfelelően a polgári bíróság előtt érvényesítheti – tehát kizárólag a felróhatóságtól független, objektív szankciókról való döntés tartozik ide.⁴⁴

Ezen ponton kell megemlíteni, hogy a börtönsúfoltsági kártalanításokkal kapcsolatos visszaélések megszüntetése érdekében szükséges haladéktalan intézkedésekről szóló 2020. évi IV. törvény 2. §-ában az Országgyűlés felhívta a Kormányt, hogy a börtönsúfoltság megszüntetése érdekében 2020. szeptember 30-áig biztosítsa, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek átlagos kihasználtsága ne haladja meg a teljes (százszázalékos) kihasználtságot. A 2. §-hoz fűzött részletes indokolás szerint: „[A] Kormány célja nem a tüneti kezelés, hanem a teljes problémakör megoldása, azaz a büntetés-végrehajtási intézmények túlsúfoltságának – a kártalanítás alapvető jogalapjának – megszüntetése. Erre tekintettel rendelkezik úgy a törvényjavaslat, hogy legkésőbb 2020. szeptember 30-ig biztosítani kell, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek átlagos kihasználtsága ne haladja meg a száz százalékot.”

Ennek megfelelően, ha valóban előáll az a helyzet, hogy teljesen megszűnnek a bv. intézetek túlsúfoltsági körülményei, akkor a következőkkel kell szembesülni. Mivel a bv. bírói értelmezés szerint, ha nem állapítható meg a túlsúfoltság, akkor nem vizsgálják az egyéb elhelyezési körülményeket. Azonban, ha a fogvatartottak mégis úgy érzik, hogy sérelmes helyzetüket „reparálni” kell, akkor is először kártalanítási kérelmet kell előterjeszteniük, ha még tisztában is vannak azzal, hogy nem túlsúfolt körülmények között voltak elhelyezve, mert ezt a „jogorvoslati” lehetőséget ki kell meríteniük (lásd: BDT 2018.3850.). Ez egyértelműen felesleges adminisztratív terhet ró a bv. intézetekre és a bv. ügyekben eljáró bíróságokra. Ha azonban azt az értelmezést vesszük alapul, hogy pénzbeli követelést polgári bíróság előtt nem, csak a bv. ügyekben eljáró bíróságok előtt lehet támasztani, attól bizonyosan elesnek a kérelmezők, ha nem áll fenn a túlsúfoltság. Álláspontom szerint tehát mindez ahhoz az aggályos helyzethez vezet, hogy a kérelmezők az egyéb elhelyezési körülményeik miatti sérelmek okozta személyiségi jogaik megsértése miatt igényeik pénzbeli kompenzálásra irányuló érvényesítésétől teljesen el lesznek zárva, a bírósághoz fordulás joga ezáltal kizárttá válik. Ily módon tehát a fogvatartottak sem a

⁴³ Meg kell jegyezni azonban, hogy e körben akkor mindenekelőtt azt kell tisztázni, hogy mi minősül elhelyezési körülménynek, vagyis arra is választ kell adni, hogy a Bv.tv. 10/A. § (1) bekezdésében (2021. jan. 1-től 75/B.§ (1) bek.) szereplő felsorolás taxatív, kimerítő jellegű -e vagy példálózó és a gyakorlatnak kell ki-munkálnia, hogy mik tartoznak ebbe a körbe.

⁴⁴ KÚRIA 2018, 11. p.

Bv. tv. szerinti kártalanítási eljárásban, sem pedig a Pp.-n, illetve Ptk.-n alapuló személyiségi jogok megsértése iránt indított perben érdemi jogorvoslatra nem számíthatnak.

Még akkor is, ha teret engednénk annak a „megengedő” értelmezésnek, vagyis ha a fogvatartott kimeríti a kártalanítási eljárás általi jogorvoslati lehetőséget és azt követően személyiségi jogsértésre hivatkozva – akár felróhatóságtól független, objektív szankciók megállapítása mellett – sérelemdíj iránti követelés iránt terjeszt elő keresetlevelet, akkor pedig azzal kellene szembesülni, hogy valójában a jogsértés közhatalom gyakorlása során merül fel.

Ugyanis, ha a személyiségi jogsértés közhatalom gyakorlása során, a közhatalmat gyakorló szerv részéről történik – és a bv. intézetek ilyenek minősülnek –, azt kell vizsgálni, hogy van-e olyan jogszabály, amely a jogsértőt az adott magatartás tanúsítására feljogosítja, azaz a közhatalmat gyakorló szerv a rá irányadó jogszabályok betartásával, azok keretei között járt-e el, hiszen ez a személyiségi jogsértést eleve kizárja.⁴⁵ Ha a vélelmet az alperes megdönti – azzal, hogy bizonyítja, a jogszabály felhatalmazásának megfelelően járt el –, a személyiségi jogsértés jogkövetkezményei (Ptk. 2:51-52. §) egyáltalán nem alkalmazhatók, azonban ezen bizonyítás sikertelensége esetén, vagyis, ha megállapítható a részéről olyan, rá irányadó szabály megsértése, amely egyben a felperes személyiségi jogának sérelmét okozta, az objektív jogkövetkezmények mellett felmerülhet a sérelemdíj [Ptk. 2:52. § (1) bekezdés] alkalmazása.

Mivel a sérelemdíj nem tekinthető objektív jogkövetkezménynek, második lépésben is sor kerülhet olyan sikeres kimentéses bizonyításra, amelynek alapján a sérelemdíj iránti igény elutasításra kerül, ez pedig a Ptk. 2:52. § (2) bekezdéséből következik. E törvényhely szerint az a kitétel, hogy „a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni” azt jelenti, hogy a sérelemdíj fizetés alóli mentesülés feltételeit a jogsértő személyére irányadó felelősségi rendszer alapján kell meghatározni. Mivel a büntetés-végrehajtási intézetek a fogvatartottakkal szemben a fogvatartás során közhatalmat gyakorolnak, az ennek során elszenvedett sérelmek miatt indított személyiségvédelmi perekben a deliktuális⁴⁶, továbbá a közhatalom gyakorlásával okozott károkért való felelősség szabályai⁴⁷ irányadóak.⁴⁸

A Ptk. 6:548. § (1) bekezdése szerint pedig közigazgatási jogkörben okozott kárért a felelősséget akkor lehet megállapítani, ha a kárt közhatalom gyakorlásával vagy annak elmulasztásával okozták, és a kár rendes jogorvoslattal, továbbá közigazgatási perben nem volt elhárítható. Ezen ponton jut jelentőséghez az AB határozatban részletezett, a Bv. tv. 143. §-ában írt, a bv. szerv előtt érvényesítendő kártérítési eljárás.

Ugyanis több bíróság alkalmazta a fogvatartottak vagy volt fogvatartottak sérelemdíj megfizetése iránt indított pereiben is, és mint törvényi előfeltételt vizsgálta azon (5) bekezdés szerinti szabályt, melynek értelmében, ha az elítélt szabadult, kártérítési igényét a Ptk. alapján, az elévülési időn belül közvetlenül szerv székhelye szerint illetékes bírósághoz benyújtott keresettel érvényesítheti.

⁴⁵ vö.: Ptk. 2:42. § (1) bek.

⁴⁶ Szerepet kap tehát a kimentés körében a felróhatóság hiánya is, amit vizsgálni kell.

⁴⁷ Ptk. 6:519. §, 6:548. § (1) bekezdés.

⁴⁸ KÚRIA 2018, 12. p.

Ettől eltérő álláspont szerint ez azonban ilyen szerepet nem kaphat. Bár az új Ptk. a kár fogalmát kizárólag a vagyoni károkra vonatkoztatva használja, a nem vagyoni jellegű hátrányokra, azok kompenzálására új jogintézményként a sérelemdíjat vezette be, a jogalkotó a már idézett bv. szerv előtti eljárásban érvényesítendő kárigény kapcsán pedig nem módosította a Bv. tv.-t. Ennek következtében a 2015. január 1-jétől hatályos Bv. tv. 143. §-át nem lehet az immateriális sérelmekre vonatkoztatni, a sérelemdíj iránti perekben tehát ezek megvalósulása nem követelhető meg, a hivatkozott jogszabályok kizárólag a fogvatartott által érvényesített vagyoni kárigények esetén kerülhetnek alkalmazásra. Ezt az álláspontot erősíti az is, hogy a Bv. tv. egyéb módosításai kifejezetten használják a sérelemdíj jogintézményének fogalmát ott, ahol azt a jogalkotó szándékolta el kívánta helyezni, ahol alkalmazását indokoltnak tartotta⁴⁹. *Összegezve: a fogvatartott személyiségi jogsértésre alapított sérelemdíj megfizetése iránti igénye közvetlenül a polgári bíróság előtt érvényesíthető a fentebb már részletezett esetkörökön kívül, vagyis, ha az nem tartozik a büntetőbíróság hatáskörébe.* Az ezzel ellentétes joggyakorlat a fogvatartottak, illetőleg volt fogvatartottak jogérvényesítését szükségtelenül és a jogszabályi rendelkezésekkel ellentétesen korlátozná. Ezt fémjelzi a Kúria Pfv.IV.21.654/2015/11. számú döntése is: az első- és a másodfokú bíróság is elutasította a felperes nem vagyoni kártérítési iránti keresetét, amelyet az elhelyezésére szolgáló büntetés-végrehajtási intézet 178%-os túlszűfoltására és a számára biztosított elégtelen mozgásterre hivatkozással igényelt. Tették ezt azzal az indokolással, hogy a büntetés-végrehajtási intézet a börtönviszonyok objektív körülményeiért nem tehető felelőssé, nincs mérlegelési joga az elítéltek befogadását illetően. A felülvizsgálati eljárásban azonban a Kúria kimondta, hogy ha a bv. intézet irányadó kötelezettségét nem teljesíti, akkor felróható magatartást tanúsít és ezért – mivel önálló jogalanyisággal rendelkezik – a sérelmek miatt kártérítési felelősséggel tartozik.

IV. A kártalanítás új szabályai, lehetséges prognózis

A kártalanítás az elítéltnak vagy az egyéb jogcímen fogvatartottnak a fogvatartása során a jogszabályban előírt élettér biztosításának hiánya és az ehhez esetlegesen kapcsolódó más, a kínzás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmába ütköző elhelyezési körülmény által előidézett sérelem miatt járhat továbbra is.

A kérelem benyújtására vonatkozó időbeli, formai és tartalmi követelmények (75/D. §) annyiban kerültek módosításra, hogy a törvény meghatározott időtartamonként teszi csak lehetővé a kártalanítási igény érvényesítését [Bv.tv. 75/D. § (2)-(3) bekezdés]. Az új szabályok kifejezetten rendelkeznek a hiánypótlás lehetőségéről is. A kérelemhez kötöttséghez kapcsolódóan a hiánypótlásra előírt határidő leteltét követően döntéshozatali kötelezettséget írt elő a jogalkotó a bíróság számára, vagyis a bv. bíróságnak ilyen esetben a döntését a rendelkezésre álló adatok alapján fogja meghozni [Bv. tv. 75/K. § (3) bekezdés]. Ezzel egyidejűleg a kérelem érdemi vizsgálat nélküli elutasítására vezető esetkörök – a panasz vizsgálatának kötelezettsége nélkül – átvételre kerültek, egyúttal ki is

⁴⁹ Ezzel egyező álláspontra helyezkedett a BDT2017.3620. szám alatt megjelentetett, a Debreceni Ítéltábla Pkf.II.20302/2015/2. szám alatti döntése.

egészültek: ilyen a kártalanítás iránti kérelem benyújtására vonatkozó időbeli vagy formai feltételek vizsgálata, továbbá, ha a hiánypótlási felhívás eredményeként sem lehet a kérelemről érdemben dönten – a gyakorlatban például számos esetben előfordult eddig, hogy a szabadult kérelmező nem adott meg kifizetési számlaszámot, amelynek hiányában nem kerülhet sor végrehajtható határozat meghozatalára. Ugyanilyen elutasítási okként került bevezetésre az az esetkör, ha azonos sérelmezett időszakra vonatkozóan a kérelmező a Bv. tv. alapján már kapott kártalanítást [Bv. tv. 75/L. §].

A jogalkotó rendezte azon „függő” ügyek helyzetét is, amelyek végleges befejezését eddig a kérelmező ismeretlen helyre távozása akasztotta meg: ha a kérelmező a kérelem benyújtását követően ismeretlen helyre távozott, és a bv. bíró az eljárást felfüggeszti, öt év elteltével az eljárás megszűnik [Bv. tv. 75/K. § (4) bekezdés].

További változásként emelhető ki a kártalanítás kapcsán eljáró bv. bírói illetékességi szabályok azon módosulása, amely szerint a bv. bíró illetékessége rögzül, így a kérelmező átszállítása esetén már nem kerül sor áttételre az új fogvatartási hely szerint illetékes bv. bíróhoz [Bv. tv. 75/J. §].

Új, lényegi változás azonban, hogy bevezetésre került az egyszerűsített kártalanítási eljárás,⁵⁰ amelynek intézményes kereteit és lefolytatását⁵¹ a bv. szervezethez delegálta a jogalkotó azzal a céllal, hogy az új eljárási forma révén az érintett gyorsabban juthasson hozzá a kártalanításhoz, ugyanakkor – elkerülendő, hogy a bv. intézetre mérlegelést igénylő többletfeladat háruljon – a kártalanítási összeg minimuma (1.200.- Ft/nap) járna ilyen esetben, ellentétben az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények teljes vizsgálatát elvégző bírói elbírálással. A kártalanítási kérelemről való „döntési fórum” megosztásra került a bv. intézet és a bv. bíró között, amely megkülönböztetésnek az az alapja, hogy a kártalanítási kérelemről a bv. intézet által összeállított anyag alapján hozható-e érdemi döntés vagy sem. Amennyiben a sértetti igények felderítését is el kell végezni, akkor mindenképpen bv. bírói eljárást kell lefolytatni (bv. intézet nem végzi el a sértett megkeresését az esetlegesen fennálló polgári jogi igény érvényesítésével kapcsolatban).

A bv. szervezet általi egyszerűsített elbírálásnak nem akadályja, ha az élettéren kívül a kérelmező más körülményt is kifogásol.⁵² Azonban a bv. szervezet által lefolytatott kártalanítási eljárás esetében az is lényeges szempont, hogy az érintett minél gyorsabb és egyszerűbb eljárásban jusson hozzá a kártalanítás összegéhez, ezért a kérelem elbírálásakor az élettéren kívül más körülményt nem kell vizsgálni [Bv.tv. 75/G. § (1)-(2) bekezdés].

Az egyszerűsített eljárásban, a bv. szervezet által hozott határozattal szemben nincs helye jogorvoslatnak, azonban az elítélt vagy a védő a határozat kézbesítését követő nyolc napon belül előterjesztett ilyen irányú kérelmére a bv. intézet az elbíráláshoz szükséges iratokkal együtt köteles a kérelmet a bv. bíróhoz továbbítani, egyúttal külön intézkedés nélkül hatályát veszti az ügyben a bv. intézetnek az egyszerűsített elbírálásról szóló határozata [Bv.tv. 75/G. § (6)-(7) bekezdés].

⁵⁰ Amellett, hogy megszűnt a panasz előterjesztésére vonatkozó kötelezettség.

⁵¹ Taxatívén kerülnek meghatározásra (Bv.tv. 75/G. §), azokkal a feltételekkel, amelyek fennállása esetén a kártalanítási kérelem egyszerűsített elbírálásának van helye.

⁵² A Bv. tv. 75/G. § – amely meghatározza az egyszerűsített elbírálás eseteit – (2) bekezdése szerint az (1) bekezdésben meghatározott feltételek fennállása esetén a bv. intézet nem vizsgálja, hogy az elítéltnak a jogszabályban előírt élettér biztosításának hiányához kapcsolódó más alapvető jogot sértő elhelyezési körülmény fennállására vonatkozó kifogása megalapozott-e.

Az egyszerűsített elbírálás mellett a bv. szervezet hatáskörébe került egy másik lényegi „hatáskör”, a kártalanítási kérelem visszautasítása (Bv.tv. 75/F. §) is. Ez úgy nyert szabályozást, hogy a kérelem visszautasítása esetén a bv. intézetnek tájékoztatást kell adnia a visszautasítás pontos okáról, illetve a visszautasítási ok elhárításához szükséges hiányosságok pótlásának a lehetőségéről [Bv.tv. 75/F. § (2) bekezdés], és az elítélt/egyéb jogcímen fogvatartott vagy a védő a visszautasítást követően nyolc napon belül előterjesztett ilyen irányú kérelmére a bv. intézet az elbíráláshoz szükséges iratokkal együtt köteles a kérelmet a bv. bíróhoz továbbítani, egyúttal külön intézkedés nélkül hatályát veszti az ügyben a bv. intézetnek a visszautasításról szóló határozata [Bv.tv. 75/F. § (3)-(4) bekezdés].

Tehát vélelmezhetően az élettér hiányához kapcsolódó más alapvető jogot sértő elhelyezési körülményeket (pl. nem megfelelő világítás, fűtés, szellőzési lehetőség, esetleg rovarfertőzöttség, stb.) a bv. intézet nem fogja vizsgálni az egyszerűsített eljárás során, holott a gyakorlat azt mutatja, hogy elenyésző az olyan kérelmek száma, amely kizárólag csak a nem megfelelő mértékű élettér hiányát nevesíti.

Ennek kapcsán lehet kérdéses az, hogy ha a túlzásfólság nem megállapítható, akkor a kérelmezők miként érvényesíthetik az egyéb elhelyezési körülményeik által elszenvedett alapjogsérelemlüket. Ugyanis, ha nem áll fenn a túlzásfólság, akkor a további körülményeket sem a bv. intézet, sem a bv. bírák nem fogják vizsgálni abból az értelmezésből kifolyólag, hogy azok csak az élettér hiányához kapcsolódóan eshetnek kifogás alá.

A Bv. tv. szerinti kártalanítási eljárás és a személyiségi jogsértés miatt indított polgári peres eljárás konkurálásának kiindulópontja, hogy a bv. bírói kártalanítás, illetőleg a további kártérítés és sérelemdíj iránti igény jogalapja nem azonos⁵³: a bv. bírói kártalanítás jogalapja a Bv.tv., míg a további kártérítés és sérelemdíj iránti igény jogalapja a Ptk. által meghatározott feltételrendszer. Kérdéses, hogy az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményekre alapozott igényről kizárólag a bv. bíró dönthet-e, avagy megválasztható-e, hogy a bv. bíró vagy a polgári bíróság adjon elégtételt. Abból azonban, hogy a kártalanítás jogalapját is a Bv.tv. határozza meg, az látszik következni, hogy igényérvényesítési fórum-kényszerről, vagyis (egészében) sui generis jogintézményről van szó⁵⁴, s ekként az adott igény elbírálása kizárólagos bv. bírói hatáskörbe tartozik. Másként fogalmazva, *nem kerülhető meg a bv. bírói eljárás, így nincs törvényes lehetőség az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt közvetlenül a polgári bírósághoz fordulni* [BDT 2018.3850.].⁵⁵

Fentiek alapján végkövetkeztetésként azt a prognózist is levonhatjuk, hogy amennyiben a bv. intézetek telítettsége 100% alá süllyed, a fogvatartott kérelmezőknek az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményeik vélt sérelme esetén ugyan ki kell méríteniük a Bv. tv. szerinti jogorvoslati formát – amely így felesleges terhet ró a bv. intézetekre és a bv. bírókra –, azonban mivel jogérvényesítési lehetőségeiket nem lehet korlátozni, vélhetően ismételten nagyobb számban polgári bírósághoz fognak fordulni, így ott ügyérkezés-növekményre lehet számítani.

⁵³ „[...] [A]z alapvető jogot sértő elhelyezési körülmények kártalanítási szabályai nem hozhatók összefüggésbe a kártérítési eljárás szabályaival, ezekre vonatkozóan a jogalkotó eltérő szabályozást alkalmazott. (3254/2019. (X. 30.) AB határozat, indokolás [30]).

⁵⁴ Kúria Bt.I.1199/2019/5.számú ítélete.

⁵⁵ FELEKY 2020, 6. p.

Tehát megállapítható, hogy a büntetés-végrehajtási törvény szerinti kártalanítás és a személyiségi jogsértésre alapított polgári peres eljárás mint két különböző igényérvényesítési eszközrendszer élesen elhatárolható egymástól, ugyanakkor ezen különállás mellett is felmerülhet az, hogy egymással konkurálnak. A kérelmezők alapvető jogukat sértő elhelyezési körülmények által előidézett alapjogsérelemük érvényesítésekor nincsenek könnyű helyzetben, előfordulhat ugyanis – például abban az esetben, ha a túlszűfoltosság hiánya ellenére az egyéb elhelyezési körülmények okozta alapjogsérelem okán kívánják jogukat érvényesíteni –, hogy mindkét eljárást meg kell indítaniuk annak ellenére, hogy nyilvánvalóan nem ez volt a jogalkotó célja. Ez a párhuzamosság véleményem szerint a bírói gyakorlatban is le fog csapódni annak kapcsán, hogy el kell dönteni, hogy ilyen jogsérelem esetén melyik eszközrendszer igénybevitelét támogatja.

A polgári peres jogérvényesítéssel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a fogvatartotti kárigények tekintetében – a fogvatartottak számára kedvező módon – megváltozott a hazai polgári bírósági gyakorlat⁵⁶, azonban arra még nem került sor, hogy ennek mint kompenzációs jogorvoslati lehetőségnek az EJEE 13. cikkével való összeegyeztethetőségét az Emberi Jogok Európai Bírósága megvizsgálja.

Jelen tanulmány végén gondolatébresztő jelleggel pedig azt a polgári bíróságok elé álló kihívást is felvetem, hogy amennyiben a bv. eljárásban érdemi tényállásbeli megállapításokra kerül sor, akkor azt a polgári bíróságok az új Pp. 270.§-ában (más eljárásban felvett bizonyítás eredményének felhasználása) foglaltak fényében hogyan és miként veszik figyelembe.

BODA ZOLTÁN

“CONFRONTATION” OF COMPENSATION CLAIMS BASED ON HOUSING CONDITIONS IN PRISONS VIOLATING FUNDAMENTAL RIGHTS AND CIVIL LAWSUITS FOR VIOLATION OF PERSONAL RIGHTS.

(Summary)

Current study attempts – in the light of the Constitutional Courts relevant practice – to draw a distinction between two separate claim enforcement methods: compensation claims based on housing conditions in prisons violating fundamental rights and civil lawsuits for violation of personal rights. The study also highlights the “confrontation” of the examined legal instruments. The study presents that the inmates are not in a favorable position when they try to enforce their rights based on violation of housing requirements in prisons. In certain cases, prisoners have to initiate both legal procedures, however it is clearly against the intention of the legislator. Sooner or later the judicial practice must decide which instrument of enforcement it supports in the event of infringement in question.

⁵⁶ A pilot judgement eljárásban az addig egyértelmű bírósági gyakorlatra tekintettel az EJEB még úgy ítélte meg, hogy a polgári peres úton történő kártérítés nem tekinthető az EJEE 13. cikkének megfelelő hatékony jogorvoslati lehetőségnek. (Varga és mások kontra Magyarország, 51-59. pont.)